

I

(Resolutioner, rekommendationer och yttranden)

YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EESK:S 530:E PLENARSESSION DEN 6 OCH 7 DECEMBER 2017

**Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förmögenhetsklyftor i EU:
skillnader mellan medlemsstaterna i fråga om förhållandet mellan vinster och arbete**

(yttrande på eget initiativ)

(2018/C 129/01)

Föredragande: **Plamen DIMITROV**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	22.9.2016
Rättslig grund:	Artikel 29.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarig facksektion:	Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av facksektionen	7.9.2017
Antagande vid plenarsessionen	6.12.2017
Plenarsession nr	530
Resultat av omröstningen	188/30/23
(för/emot/nedlagda röster)	

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK anser att inkomst- och förmögenhetsklyftorna i EU har kommit att bli ekonomiska och sociala utmaningar som bör övervinnas med lämpliga åtgärder, både på nationell nivå och med stöd av EU-insatser. På global och europeisk nivå ägnas inkomstskillnaderna större uppmärksamhet. EESK framhåller behovet av att uppmärksamma även förmögenhetsklyftorna, som beror på många fler variabler och har en mycket mer långsiktig effekt. Detta förutsätter att man klargör orsakerna bakom dem och de faktorer som påverkar dem, samtidigt som man också utarbetar politiska lösningar för att åtgärda dem.

1.2 Man bör göra en noggrann undersökning och bedömning av förmögenhetsfördelningen i EU och vidta lämpliga förebyggande åtgärder för att förebygga sådana negativa konsekvenser som att "medelklassen" hastigt krymper och att en allt större grupp människor hamnar i kategorin "arbetande fattiga" eller "personer som riskerar fattigdom eller social utestängning". Marknadsekonomin bör inte bara betraktas som ett verktyg för att uppnå hög ekonomisk tillväxt utan också som en av de mekanismer som krävs för att uppnå mål som är viktiga för samhället.

1.3 Finanspolitiken är medlemsstaternas viktigaste verktyg för att främja en rättvis fördelning av mervärde för samhället som helhet. Aktiva arbetsmarknadsåtgärder som bidrar till en smidig övergång mellan utbildning, fortbildning och arbetsliv bör också lyftas fram, tillsammans med skattepolitiken och politiken för sociala transfereringar. EESK rekommenderar medlemsstaterna att så snart som möjligt vidta åtgärder som kan minska klyftorna och garantera en rättvis omfördelning av nytt mervärde över hela samhället.

1.4 EESK anser att det behövs ett välfungerande system för sociala transfereringar och socialt stöd. Omfördelning som kompensationsmekanism bör i hög grad komplettera marknadssystemets luckor. De offentliga tillgångarna (social infrastruktur, inrättningar för tjänster i allmänhetens intresse osv.) bör utvecklas och deras roll bör ses som ett verktyg för att komma till rätta med klyftorna. Grunden för beskattningen bör förskjutas från arbete till tillgångar, med beskattning av arv och kapitalinkomster.

1.5 Koncentrationen av tillgångarna leder också till en enorm koncentration av makt, som yttrar sig på olika sätt, bl.a. genom snedvridning av konkurrensen. Kommittén anser att en stark ekonomisk tillväxt är central för att minska fattigdomen och förmögenhetsklyftorna. Den bör främjas genom bättre användning av strukturfonderna och Sammanhållningsfonden, främjande av företagande, skydd av konkurrens, program till stöd för små och medelstora företag och genomförande av antidiskrimineringspolitik till förmån för kvinnor och missgynnade personer.

1.6 Vi ställer oss tveksamma till effektiviteten i EU:s nuvarande politik inom ramen för Europa 2020-strategin, där särskild tonvikt läggs vid fattigdom. För detta krävs ett mer adekvat politiskt stöd så att medlemsstaterna får tillräckligt stöd i sin kamp mot de allt djupare klyftorna. Det krävs mer aktiva åtgärder för att ta itu med fattigdomen, som på senare år har ökat i absoluta tal⁽¹⁾. Politiska strategier som främjar en mer inkluderande tillväxt och har en integrerande funktion bör utformas på överstatlig EU-nivå. Den europeiska pelaren för sociala rättigheter bör ha en mycket starkare koppling till den europeiska planeringsterminen, och dessa bör i sin tur ligga i linje med Europa 2020-strategin, så att man på ett effektivt sätt uppnår de EU-omfattande och nationella mål som fastställts i denna.

1.7 Dessutom krävs det riktade arbetsmarknadsåtgärder, med koppling till socialt skydd. Att skydda arbetstillfällena, som förändras mycket dynamiskt, är inte alltid genomförbart, och därför måste man fokusera på främjande av sysselsättningen och skydd av arbetskraften. Det är också mycket viktigt att det finns sociala minimistandarder som garanterar anständiga löner och arbetsvillkor. Tonvikten bör läggas på att underlätta övergångar i arbetslivet och samtidigt garantera att alla har samma arbetstagarrättigheter och sociala rättigheter, bl.a. rätten att ansluta sig till en fackförening och rätt till kollektivförhandlingar.

1.8 En insynsvänlig mekanism bör införas för att systematiskt övervaka data om alla inkomster och tillgångar. Systemet bör också göra det möjligt att konsolidera sådana data. Detta kommer å ena sidan att möjliggöra bättre förvaltning och å andra sidan underlätta insamling av statistiska uppgifter om fördelningen av tillgångarna i medlemsstaterna. Inrättandet av ett finansiellt register över företagens aktieägare på europeisk nivå skulle spela en viktig roll i detta avseende.

2. Bakgrund

2.1 Förmögenhetsklyftorna i EU går långt tillbaka i tiden. Detta är en historisk process som inte heller avbrutits sedan euroområdet inrättades, på grund av ihållande interna och externa obalanser som framkallats av nivåskillnader i faktorer med koppling till ekonomisk konkurrenskraft. Till dessa hör pris- och kostnadsaspekter, som för närvarande förstärks av de stora politiska utmaningar som EU står inför, t.ex. terrorism, populism, nationella val och, på det ekonomiska planet, en låg investeringsnivå, låg tillväxt, hög arbetslöshet, demografiska förändringar och Europas ställning i den nya globala maktkampen ur ett handelsrelaterat och digitalt perspektiv.

2.2 En tydlig åtskillnad måste göras mellan inkomst- och förmögenhetsklyftor, eftersom de sistnämnda har mer långsiktig effekt, vilket gör det nödvändigt att granska dem mer ingående. Tillgångarna är systematiskt mer ojämnt fördelade än inkomsterna. Mycket ofta kan olika ekonomiska aktörer ha relativt lika inkomster, medan skillnaden i tillgångar av en rad icke-monetära, altruistiska, arvsrelaterade och andra skäl är enorm. Genom att inrikta oss på förmögenhetsklyftor får vi därför en mer objektiv bild av de verkliga monetära skillnaderna mellan EU-medborgarna.

⁽¹⁾ Ett exempel ges av Salverda et al. (2013, tabellerna 2.3 och 5.2).

2.3 EESK anser att den ekonomiska utvecklingen i Europa håller på att bli allt mer dynamisk och utmanar institutionerna och deras förmåga att hänga med i förändringstakten. Denna fråga är också mycket aktuell när det gäller debatten om utvecklingskillnaderna mellan EU:s medlemsstater. Det finns avsevärda skillnader mellan utvecklade länder och utvecklingsländer, mellan Väst- och Östeuropa, medlemsstater i och utanför euroområdet och länder i och utanför Schengenområdet.

2.4 Kommittén noterar att inkomst- och förmögenhetsskillnaderna i Europa har ökat gradvis sedan 1970. Globaliseringen bör i princip bidra till att minska inkomst- och förmögenhetsklyftorna mellan länderna, men under senaste åren har utvecklingen snarare gått åt motsatt håll. Inte endast tjänar de rikaste 10 procenten av hushållen cirka 31 % av de totala inkomsterna, de innehar dessutom över 50 % av de samlade tillgångarna i EU-28. Förmögenhetstillväxten har vida överstigit BNP-tillväxten i många länder, och detta leder till stora klyftor⁽²⁾. Dessa har allvarliga ekonomiska, sociala och politiska konsekvenser som kräver en grundlig offentlig diskussion och debatt bland experter och politiker om hur denna fråga ska behandlas, och fordrar politiska åtgärder.

2.5 EESK anser att det finns en verklig risk för att problemet med klyftorna förvärras i hela världen, eftersom dynamiken i den ekonomiska utvecklingen i Europa är mycket stor och det blir allt svårare att bedriva en läglig makroekonomisk politik. Ökningen i inkomst- och förmögenhetsklyftorna under de senaste årtiondena bekräftas av ökningen i Gini-koefficienten, som i genomsnitt har stigit från 0,29 för OECD-länderna i mitten av 1980-talet till 0,32–0,35 mellan 2013 och 2015. En liknande tendens har konstaterats i de enskilda EU-länderna⁽³⁾. Det bör dock noteras att koefficienten i länder som Bulgarien, Litauen och Rumänien redan har nått kritiska värden och överstiger 0,37⁽⁴⁾. Trots att det finns en stor mängd data och undersökningar om inkomstklyftor finns det mycket färre belägg för skillnader i fördelningen av tillgångarna mellan hushållen, både inom och mellan länder. I själva verket saknas det ännu i dag internationella standarder som de nationella statistikbyråerna och andra dataproducenter kan använda när de samlar in data om förmögenhetsfördelningen⁽⁵⁾.

2.6 Det är oroande att ackumulerade vinster inte återinvesteras på grund av den allmänna bristen på förtroende i många europeiska ekonomier. Detta leder till att konkurrensen hämmas, till kraftigt minskade investeringar och till brist på nya arbetstillfällen. Thomas Piketty ger empiriska belägg för detta i sin bok, där han särskilt undersöker den europeiska ekonomin⁽⁶⁾. När vinster enbart ackumuleras och rekapitaliseras bidrar de inte till att skapa mervärde eller till ökad avkastning på medlen i realekonomin. Som en logisk följd av detta har klyftan mellan rika och fattiga i EU gradvis ökat i flera decennier.

2.7 Kommittén anser att det finns en risk för att medelklassen i EU utsätts för allvarliga påfrestningar på medellång sikt. Inom en överskådlig framtid kommer allt fler arbetstillfällen att försvinna till följd av digitalisering och robotisering. Dessutom kommer också vissa typer av yrken att försvinna, samtidigt som det finns både historiska och aktuella belägg för att det är lika sannolikt att dessa tendenser leder till nya arbetstillfällen och yrken. Om de här förändringarna inte hanteras på ett lämpligt sätt kan man räkna med att de bidrar till ökade klyftor. EESK anser att lägliga åtgärder måste vidtas för att motverka de negativa konsekvenserna av dessa i övrigt innovativa och generellt sett samhällsnyttiga tekniska förnyelseprocesser.

2.8 Kommittén är bekymrad över att kvoten mellan vinsterna och det mervärde som produceras av arbetskraftsfaktorn i medlemsstaterna blir alltmer oproportionerlig. Detta leder till större klyftor i Europa, vad gäller både tillgångar och inkomster.

3. Allmänna kommentarer

3.1 Förmögenhetsklyftorna tenderar att vara mycket större än inkomstklyftorna⁽⁷⁾. EESK framhåller att det framför allt är medlemsstaterna som förfogar över de instrument, t.ex. program för investeringar, ekonomisk tillväxt och ny sysselsättning, beskattning och sociala transfereringar, som gör det möjligt att åtgärda ekonomiska och sociala klyftor. Det

⁽²⁾ Thomas Piketty, *Kapitalet i tjugoförsta århundradet*, Karneval förlag, 2015, ISBN 9789187207358.

⁽³⁾ Economic Inequality, Europaparlamentet: ekonomi och valutafrågor, sysselsättning och sociala frågor, briefing, juli 2016.

⁽⁴⁾ Eurostat, SILC 2015.

⁽⁵⁾ OECD Statistic Brief, juni 2015, nr 21.

⁽⁶⁾ Thomas Piketty, *Kapitalet i tjugoförsta århundradet*, Karneval förlag, 2015, ISBN 9789187207358.

⁽⁷⁾ I kvantitativa termer.

finns dock även utrymme för åtgärder på EU-nivå, och frågan bör behandlas mer ingående av EU-institutionerna, eftersom sådana åtgärder skulle få komplexa och mycket mer långsiktiga effekter på den reala konjunkturen. Den nuvarande politiken fortsätter att vara mer inriktad på inkomst än på förmögenhet.

3.2 Det största problemet, som EESK ser det, är att den europeiska ekonomin skapar tillväxt som ofta inte kommer de ekonomiskt missgynnade till godo. Avsikten är på intet sätt att motsätta sig en fungerande marknadsekonomi, som gör det möjligt att skapa välstånd genom innovation, företagsetableringar och nya arbetstillfällen och därigenom bidrar till den ekonomiska tillväxten, sysselsättningen och finansieringen av den sociala tryggheten. Men de personer som befinner sig längst ner i förmögenhets- och inkomstfördelningspyramiden får på det hela taget inte del av de nya arbetstillfällen som skapas. Detta innebär att samhället kommer att bli mer ekonomiskt jämlikt om EU:s politik inriktas på åtgärder som gör att allt fler kan komma in på arbetsmarknaden och ta del av fördelarna med en inkluderande ekonomisk tillväxt. De minskade förmögenhetsklyftorna och konsolideringen av den långsiktiga ekonomiska tillväxten är i detta avseende två sidor av samma mynt.

3.3 Kommittén är oroad över att den allt större ackumulationen av förmögenhet kan skapa en "rentierattityd" i samhället som leder till att själva tillgångarna inte återinvesteras. De bidrar således inte till den reala ekonomins utveckling och till att öka den potentiella bruttonationalprodukten. Detta är det grundläggande problem som Thomas Piketty behandlar i sin bok, som är resultatet av 15 års forskning och insamling av empiriska data om inkomst- och förmögenhetsklyftorna i de kapitalistiska samhällena. Även om vissa av Pikettys metoder har kritiserats visar slutresultaten på stora klyftor i EU. Enligt Pikettys data ligger den årliga avkastningen på kapital på 4–5 %, medan den årliga ökningen av inkomsterna i Centraleuropa uppgår till cirka 1–1,5 %. Denna siffra varierar mellan länderna till följd av de uppenbara skillnaderna mellan dessa.

3.4 EESK anser att det krävs ytterligare åtgärder, på lämplig nivå, när det gäller t.ex. överdriven finansialisering, ytterligare samordning och harmonisering av skattepolitiken samt åtgärder mot skatteparadis, skattebedrägerier och skatteundandragande, för att bekämpa den långsiktiga tendensen till en svart ekonomi (felaktigt redovisade inkomster av ekonomisk verksamhet, oregistrerad eller dold personal och "svarta löner") samt åtgärder för att optimera mixen av olika skatter och deras tyngd som andel av de olika medlemsstaternas skatteinkomster. En förskjutning bör ske från arbetsbaserade skatteintäkter till förmögenhetsbaserade sådana.

3.5 Under de senaste två decennierna har skattekonkurrensen mellan medlemsstaterna lett till att många regeringar vidtagit åtgärder som ändrat finanspolitikens omfördelningseffekt och stimulerat ökad ojämlikhet. EESK rekommenderar medlemsstaterna att bedöma skattepolitikens negativa konsekvenser och åtgärda dem så snart som möjligt.

3.6 Kommittén anser att Junckerplanen framför allt bör inriktas på de länder där klyftorna är störst, oavsett vad de avser. Det är mycket viktigt att uppmuntra utländska och inhemska investeringar. Allt detta måste genomföras på ett enhetligt sätt i harmoni med EU-lagstiftningen och de specifika nationella karaktärsdragen, och användningen av medlen bör övervakas noggrant.

4. Särskilda kommentarer

4.1 Tyskland och Österrike är de länder i euroområdet där förmögenhetsskillnaderna är mest påfallande. I Tyskland förfogar de rikaste fem procenten av befolkningen över 45,6 % av landets tillgångar och i Österrike uppgår siffran till 47,6 %⁽⁸⁾ ⁽⁹⁾. Problemet och en liknande tendens finns också i länder som Cypern, Portugal, Frankrike, Finland, Luxemburg och Nederländerna⁽¹⁰⁾. Detta visar den påtagliga variation som råder i resursfördelningen mellan de enskilda länderna. Å ena sidan uppvisar dessa länder små inkomstklyftor, å andra sidan stora förmögenhetsklyftor.

⁽⁸⁾ Eurosystem Household Finance and Consumption Survey, 2010.

⁽⁹⁾ Vermeulen 2016 (ECB WP), uppskattningar baserade på Forbes förteckning över rika personer.

⁽¹⁰⁾ HFCS 2010; Sierminska and Medgyesi 2013; Holzner, Jestl, Leitner 2015.

4.2 År 1910 ägde 10 % av Europas befolkning 90 % av alla tillgångar, och den rikaste procenten innehade 50 %. Som ett resultat av de två världskrigen och den stora depressionen, som ledde till att en stor del av det finansiella kapitalet utplånades, samt de olika offentliga politiska åtgärder, däribland en mycket progressiv beskattning av inkomster och arv, åtgärder för att begränsa finansiell spekulation, ökade löner på bekostnad av kapitalinkomsterna osv. har klyftorna sedan minskat betydligt. Under 1970- och -80-talen innehade den rikaste procenten 20 % av förmögenheterna och de nästföljande nio procenten 30 %, medan en medelklass på 40 % förfogade över 40 %. Inkomstskillnaderna minskade också avsevärt ⁽¹¹⁾. Sedan 1980 har klyftorna dock börjat växa igen. I dag utgör det privata kapitalet i de utvecklade länderna i EU-28 mellan 500 och 600 % av BNP, och så mycket som 800 % i Italien.

4.3 EESK anser att också förmögenhetsfördelningen med avseende på kön är mycket problematisk. Värst är situationen i länder som Slovakien och Frankrike, och därefter i Österrike, Tyskland och Grekland. I Slovakien och Frankrike äger män mer än 75 % av tillgångarna och kvinnor knappt 25 %, trots en helt annan könsfördelning i befolkningen. I Österrike, Tyskland och Grekland tillhör ungefär 55 % av tillgångarna män ⁽¹²⁾. Det är viktigt att undersöka orsakerna till denna tendens och om inte denna aspekt bör ingå i en EU-omfattande jämställdhetspolitik.

4.4 EESK anser att det är mycket viktigt hur tillgångarna fördelas när det gäller att tillgodose behoven av allmän utbildning, yrkesutbildning, hälso- och sjukvård, bostäder osv. I enlighet med den europeiska sociala modellen måste grundläggande principer respekteras – lika möjligheter, likabehandling, jämställdhet mellan könen, icke-diskriminering och rättvisa mellan generationerna. Strukturreformer som syftar till att öka humankapitalet är viktiga för att höja levnadsstandarden och skulle kunna minska klyftorna i fråga om arbetsinkomster och tillgångar.

4.5 Omkring 44 % av invånarna i euroområdet har i någon form skulder till en bank eller ett finansinstitut. Situationen är bättre än i t.ex. Förenta staterna, där siffran uppgår till 75 %, men ökningen under senare år är oroväckande ⁽¹³⁾. Banksystemet har också ett stort ansvar eftersom det skulle kunna bedriva ett primärt förebyggande arbete mot ökningen i samhällets allmänna skuldsättning. Ansvarsfullt beteende måste sättas i centrum.

4.6 Den allt snabbare globaliseringen under de senaste tre årtiondena har lett till ett ökat skattetryck på arbete och till att lönernas och kapitalets andel av bruttonationalprodukten kastats om. Till följd av detta minskade lönernas andel av BNP i genomsnitt med 0,3 % per år mellan 1980 och 2006 i de flesta OECD-länder. Under samma period ökade kapitalvinsternas andel av BNP från cirka 31 % till 47 % i EU-15 ⁽¹⁴⁾. EESK anser att medlemsstaterna och EU snabbt bör vidta politiska åtgärder för att vända denna trend.

4.7 Kommittén är oroad över att mer än 50 % av tillgångarna i länder som Storbritannien och Frankrike utgörs av bostäder. Å ena sidan tyder detta på en brist på diversifiering av människors tillgångar. Å andra sidan innebär det att en stor andel människor bygger upp sin förmögenhet på inkomster av fast egendom. Denna förmögenhet återinvesteras sedan inte. Det är själva rekaptaliseringen som ackumuleras. Detta leder oss in på frågan om kapital som anskaffas mycket snabbare än mervärdet ökar. Den senaste rapporten från Oxfam ⁽¹⁵⁾ har visat att förmögenheten hos de åtta rikaste människorna i världen motsvarar förmögenheten hos de fattigaste femtio procenten i världen – och detta är en källa till ett omfattande missnöje hos allmänheten. Kapitalet var en viktig faktor under den industriella perioden, men när det blir ett självändamål förlorar det sitt syfte.

Bryssel den 6 december 2017.

Georges DASSIS
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹¹⁾ Thomas Piketty, *Kapitalet i tjugoförsta århundradet*, Karneval förlag, 2015, ISBN 9789187207358.

⁽¹²⁾ Rehm, M., Schneebaum, A., Mader, K., Hollan, K., The Gender Wealth Gap Across European Countries, Vienna University of Economics and Business, Department of Economics, working paper 232, september 2016.

⁽¹³⁾ HFCS 2010; Sierminska and Medgyesi 2013; Holzner, Jestl, Leitner 2015.

⁽¹⁴⁾ OECD, *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*, OECD Publishing, Paris 2015.

⁽¹⁵⁾ *An Economy for the 99 %* (Oxfam, 2017).

Tillägg

till yttrandet från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén

Följande ändringsförslag avslogs under debatten, men fick minst en fjärdedel av rösterna:

Punkt 1.4

Ändra enligt följande:

EESK anser att det behövs ett välfungerande system för sociala transfereringar och socialt stöd. Omfördelning som kompensationsmekanism bör i hög grad komplettera marknadssystemets luckor. De offentliga tillgångarna (social infrastruktur, inrättningar för tjänster i allmänhetens intresse osv.) bör utvecklas och deras roll bör ses som ett verktyg för att komma till rätta med klyftorna. ~~Grunden för beskattningen bör förskjutas från arbete till tillgångar, med beskattning av arv och kapitalinkomster. Medlemsstaterna bör ändra sina prioriteringar i samband med skatteintäkter och beskatta arbete mindre.~~

Motivering

Med beaktande av subsidiaritetsprincipen, och med hänsyn till skillnaderna mellan medlemsstaterna, de förändringar som har uppstått till följd av det digitala samhällets utveckling och behovet av att säkerställa en hållbar utveckling, bör medlemsstaterna ges en större roll i omformningen av skattesystemen. I stället för de skatter som nämns här skulle man kunna fokusera på miljöskatter, beskattning av koldioxidutsläpp eller helt nya typer av skatter (beskattning av maskiner).

Detta ändringsförslag avslogs med 116 röster emot, 95 röster för och 24 nedlagda röster.
